

ՏՄԱՆԵՐՈՐԳ ՏԱՐԻ

ՄՇԿ

Տարեկան դիմ 10 րուբլ, կես տարեկան 6 րուբլ:

Առանձին համարները 5 հոգեկոպ:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի ներառյալ տարբեր մեջ:

Առատարարությունը պիտու է կատարել

Тифлис. Редакция 'Мшак':

Կարգադրությունը ըստ է առաջադրված 10—2 ժամ (ըստ կրթական և տեղական պայմանների):

Ցայտարարությունը պիտու է արվել յոթնուհինգ:

Ցայտարարությունների համար դրամներ կան:

Իրարանցիկ քաղաքում 2 հոգեկոպ:

ԲՈՒԱՆՆԻԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Նամակ խմբագրելով... Ներքին տարբերությունները և նամակները...

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԵԼ

Հոկտեմբերի 31

Կարգավորվել է պատուական (Մշակ) լրագրի 203 համարի մեջ տպագրվելու պայմանները... Առատի առաջարկներով կրթության հարցում...

Նշվին զրամը առաքելով մայրաքաղաք Սրբուհի Գայֆաջյանին:

Աշակերտուհի Ս. Գայանյանի օրհորդաց օտարմարանի

Հուշանիվ Առաջնանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մինչև այժմ մեր խմբագրության մեջ պարզապես ֆորագրաֆիական ժողովածուի համար չառաքված բոլոր փողերը արդեն յանձնեցինք պ. Քերթեզյանին...

Շատ տեղերից համակրական նամակներ ենք ստանում մեր առաջնորդող յոգուածի առիթով...

Նամակը թիւնն ընդունեցէք ձեր առաջնորդող յոգուածի համար: Շատ լաւ էք մտածել զառատանի կանչել այն ամսագրերը...

Մի ասանոց խնդրում է մեզ յայնանկ հետևեալը: Արդէն վերջացել են Գիկէնս անդլիական մատենագրի «МАЮТКА ТЯЖЕ» մականական զբոսայիթ թարգմանութիւնը...

ԿԱՂՋՈՒՄՆԻՑ մեզ գրում են, որ հոկտեմբերի 23-ին սկսեց այգետեղ հեղեղանման անձրևի դալ և ապա 24-ին և 25-ին նոյն անձրև ձիւն եկաւ...

ՔՈՒՆԱՅԻՆ մեզ գրում են, որ պ. Ա. Անասով ի յիշատակ իր նահողացեալ որդւո Նուրիքոյ Գոթախի ծխական խնայող զարդոյն 500 րուբլ: Մեր թղթակիցը մեզ գրում է որ Քուրթայում շատ ցուրտ է անում այժմ...

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԲՈՒՅՑ

Կ. Պոլսի, 22 հոկտեմբերի 81

Ազգային կենսական հարցեր կան Նրապարակի վրայ, ուստի կը կարծւիր թէ այս միջոցիս ամենին կարևորութիւն մը պիտի չը տրուէր... Ստորի առաջարկներով կրթության հարցում...

կերութեան մէջ բաւական կարևոր անձեր, որք եթէ վարչութեան գլուխը անցնէին, կարող պիտի ըլլային զրամ գանձել, ուստի արդի վարչութիւնը զգուշացաւ այս կէտին վրայ...

կան ապագասիրութիւնները արդէն վերջին աստիճան խեղճութեան հասցուցին Ասպարակաւնը... Կարծեալ որիչ նամակի մը մէջ կը կարգանք...

Վարձայեանսուցի փակուած վանայ մէջ մեծ վիստութիւն առաջ բերած է, ինչպէս կը վկայեն վանէն եկած բոլոր թղթակցութիւնները... Կարծեալ որիչ նամակի մը մէջ կը կարգանք...

Վանն եկած նամակներն որք կը նկարագրեն փակման այդ ժամը, սխալ ապագասիրութիւն մը կը կրնան նայ սրտի վրայ... Կարծեալ որիչ նամակի մը մէջ կը կարգանք...

Չրանսիական օպերատային խումբը այսօր, չորեքշաբթի օր, ներկայացուցին կը տայ Արծրուհու թատրոնուս թատրոնը թէ ինչ լինուած այդ ներկայացումներին...

ԶԻՐԱՅԵԼԻՑ մեզ գրում են: Հարուստ գրուղ իր շքեկայ տաս հատ փողերի կրկնրով, 500 ձիւց բաղկացած, մի շատ յարժար կենտրոն է ուսումնարանի համար...

Մեզ խնդրում են տպել հետևալը: Այն մեծագամա պարտններին և արժանապատիւ հայրերին, որոնք մօտ գտնուած է Նիւլըն զօգտոր Ամիրիկացու խորհրդածութիւնները...

Ուրիչ նամակի մը մէջ կը կարգանք. Անկախ 16-ին անպատիւ կերպով աշակերտները զուրս նախուցան, գրեթէ վճատուցան, առանց գոնէ անոնց մի երկու խօսք ընելու...

Կարծեալ որիչ նամակի մը մէջ կը կարգանք գիւնրութիւն աշակերտաց մասին (այս գիւնրութիւնները Արարատեան ընկերութիւնը վանայ շքեկայ գիւնրելու ժողոված կը, զաւ տարի դատաւոր պիտի ըլլային, և Ակն եւ Տիգրանա-կերտի բերել տուած էր Արարատեանը)...

Անն այսպէս տարիներով աշխատելու է, ասանկ արդիւնները ձեռք բերելու համար: Միտխարական կէտ մը կայ, երբ առաջին անգամ վարձայեանսուցը Արարատեան ընկերութիւնը բանալ կուղեր վանայ մէջ...

Առում ենք որ Բելճիտի վրաց թատրոնական խումբը կրկին անցնելու է Արծրունու թատրոն, այդպես իր ներկայացումները շարունակելու համար:

Երևանում հրատարակից «Պատկ» լրագրում, հոկտեմբերի 23-ի համարի մէջ, կարգում ենք հետեւեալ հետազոտիչ Էլմիաճեց ստացած և ստորագրած Պետիան Գեորգեանի անունով «Երկ կրկնական ժամը եթին, եղբորս Բարգուզիմէոս վարդապետի վրա տասն հոգի թուանգչի յարձակ վերջով, ձեռները կապել են և բարբարոս կերպով թակելով, տարան, ասում են, Երբվրայս» Այդ հրէշաւոր անցքի մասին, մենք էլ ստացանք մի քանի թղթակցութիւններ, որ կաշխատենք հրատարակել «Մշակի» հետեւեալ համարներից մի-նում:

Ասում են որ Բարգուզիմէոս վարդապետ Գեորգեանի պատճելու պատճառն այն էր, որ այդ վարդապետը խիստ բողոքներ է գրել Էլմիաճեցին հարձակուելով վրայի անարարների դէմ և անարարները կերպով իր ստորագրութեամբ ներկայացրել է այդ բողոքները Անտոնովին, Անտոնովին և պրոկուրորին Այդ բողոքներից մինը ասված է «Պատկ» մէջ, ուրիշն ուղարկված է մեր խմբագրութեանը, մեր լրագրի էջերում տպագրելու համար:

ԱՐՏԱԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Իշխան Բիսմարկ այն գործիչներից չէ, որոնց յուսահատեցնում է առաջին պատահած անապոտոլիները: Նա զիտ օգտվել գործերի ամենանպաստը գրութիւնից և հաստատ պահպանում է մի անգամ իր միջակամ պրոպագանդան, ինչպէս և ինքն շրջապատող քաղաքական պայմանները: Ընտրութիւնները, որոնց պատճառով կառավարութիւնը այդչափ մեծ ծախսեր արաւ, պետական կանցլերի ներքին քաղաքականութեան համար տխուր հետևանքներ ունեցան: Զանկացած կառավարչական մեծամաս-

նութեան տեղ դարձեալ ընտրիցան նախկին ինքնուրոյն կուսակցութիւնները այն զանազանութեամբ միայն, որ իշխանին ընդդիմացող տարրերը աւելի էլ զօրեղացան: Երբվրայ ընտրեց քաջատալէս առաջադեմներին և զիստարակու նրանց, որոնց իշխան Բիսմարկ իր անձնական ընտրութիւն է համարում: Այնու ամենայնիւ այդ անապոտոլիները շարքից իշխանին ընտրեալ իր ընտրած ճանապարհով, ինչպէս զգուշութեամբ համարութեան և հաստատման օգնութեամբ: Գերմանիայի պետական կանցլերը զեւ ևս յոյս ունի համոզել հասարակութեանը, որ իր անտեսական նախագիծները շատ օգտաւէտ են: Ասանդակն մի ընկերութեան մատուցած ուղերձին իշխան Բիսմարկ պատասխանում է, որ միանգամայն ոչինչ չէ կարելի ձեռք բերել և որ պետական հարցերի վերաբերութեամբ պէտք է զիտեալ համարութեամբ նպատակին ձգուել: Ամենագոր կանցլերի այդ յայտնութիւնը շատ նշանաւոր է, նա յոյս է տալիս, որ իշխանը յարգում է ընտրութիւնների ժամանակ յայտնած կրկին կամքը, միայն թէ իր իրաւունք է համարում ազգել հասարակութեան վրա և աշխատել, որ վերջինը համակրէ իր անտեսական նախագիծներին:

Բայտատագը երկի կը գումարով նոյն ժամ 21-ին: Նրա քննութեանը կառավարչական կայսերական բիւրոսը 1882 թուականի համար: Բայց այդ յայտնագրը իր առաջին նիստերի ժամանակ պէտք է քննել այն ծախսերը, որոնք հարկաւոր են եղել Համարող քաղաքը կայսերական մարքային գաշնակցութեան հետ միացնելու համար: Լայպցիգի ուսանողական ընկերութեան ուղերձին իշխան Բիսմարկ հետեւեալ պատասխանը տուեց. «Ճնորհալի եմ ձեր հեռագրի համար: Բեռլինի ընտրութիւնները ինձ չէր դարձնողին և չէր յուսահատեցրին: Ծանր հիւանդութեան բռնկութիւնը ժամանակ և համարութիւն է պահանջում: Արաւ ևս, որ գերմանական ուսանողները ինձ հետ միասին հաստատ հաւատում են ապագային:»

Բայտատագի անդամների ընտրութիւնների մասին զեւ ևս հաստատ գողափոր չէ:

կարելի կազմել, մինչև յայտնի չեն լինի 100 կրկնագուշակութիւնների հետևանքները: Եթէ այդ կրկնագուշակութիւնները կառավարութեան համար մինչև անգամ անօր լինեն, այնու ամենայնիւ պահպանողական երկու խմբերը կենտրոնի հետ հաղիւ թէ կարողանան նշանաւոր մեծամասնութիւն կազմել: Էրմիաճեց կառավարութիւնը սկսել է շողորթվել կենտրոնական կուսակցութեանը, որ այժմ առաջուանից աւելի ուժեղ է:

ՖՐԱՆՍԻԱ

Պատգամաւորների ժողովի անդամների թիւը համարվում է 557, բայց իսկապէս ներկայումս միայն 540 անդամներ կան, որովհետեւ նրանցից մի քանիսը ընտրված են մի անգամից մի քանի նահանգներում: Ժամանակաւոր նախագահի ընտրութեան չէին մասնակցում 176 պատգամաւորներ: «Հաճախ» ընկերութեան անդակութեան համեմատ նոր մինիստրութեան մէջ Լեօն Ան կը ստանայ Ֆինանսների, իսկ Ֆրէյլիսն է պատեղաբանական մինիստրի պաշտօնը, ժիւլ Ֆերրի դարձեալ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր կը լինի: Բրիսոն ստիպված կը լինի բուսակաւանայ պատգամաւորների ժողովի նախագահի պաշտօնով: Ասում են, որ Պամբետա նոր մինիստրութիւնը կազմուց յետոյ ժամանակաւորապէս կը դադարեցնէ պատգամաւորների ժողովի պարագումները, որպէս զի ժամանակ տայ իր կառավարութեանը՝ գործերի գրութեան հետ լուսնակաւանայով համարը Պամբետա թողորթին չի նախագահի պատգամաւորների ժողովի նիստերին, որպէս զի ցոյց տայ, թէ ինքը պատրաստվում է մինիստրութիւն կազմակերպել: Մասնագողովը, որին յանձնված էր Պամբետայի ընտրու-

թեան վերաբնութիւնը այդ ընտրութիւնը կառավարչապէս կանտուար յայտնեց: Ընտրութեան 31-ի նիստին պատգամաւորների ժողովը շարունակում էր պատգամաւորների ընտրութեան վերաբնութիւնը: Պամբետայի ընտրութիւնը հաստատվեցաւ, որովհետեւ նրա դէմ բողոքը ստորագրված չէր: Այնուհետեւ նախագահը յայտնեց, որ Տօնի (Բեդիան) մտադիր է խօսել Պամբետայի ընտրութեան մասին: Զինչեւ պատգամաւորը սակց մօտաւորապէս հետեւելը: Նա պարտականութիւնն է յայտնել կարճիքս, բայց խոստանում եմ չափաւոր լինել: Պատգամական կանցլերապետական նշանաւոր զեր էր կատարում Պամբետայի ընտրութեան ժամանակ: Ընտրողական ժողովի ժամանակ թողապետը նրա կողքին էր կանգնած: Պա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ պաշտօնական ճնշումն Գուշակութեան ժամանակ պոյիցիականները հետադրին հասարակութեանը զահչիճից և ձայների հաշուէլը փակված սենեակի մէջ կատարվեցաւ: Բայց եւ կը թողնեմ այդ փաստերը և կը խօսեմ զխաւորապէս նրանց բարոյական նշանակութեան մասին: Այժմեան ընտրութիւնների ժամանակ դէմ առ դէմ կանգնեցան համարապետական երկու տեսակ քաղաքականութիւններ: Միայնակական ժողովը զանցող համարապետական քաղաքականութիւն, որ յարձակողական ընտրութիւն ունէր՝ զա իմ հակառակորդի քաղաքականութիւնն էր, և ազատ քաղաքականութիւն: Մենք միայն վերջին քաղաքականութիւնն ենք ծանաչում, որ մտքած է Բեդիլի նախագծի մէջ 1869 թուականին և որից հրաժարվեցաւ նրա հեղինակը: Միայն այդ նախագիծն հաւատարմով մենք ընդունեցինք Պամբետայի կանցլերապետական: Մեր ժողովների ժամանակ ոչ ոք այդ

մնայ, Երբմեան զուտ կը կանգնի տեղական ուժերով աշխատելու: Փորթուգալեանին կը հետադրեն որ երկայ իրենց հետ գործէ: Այս երկայի բուական է ցոյց տալ թէ ինչ աստիճան օգտակար է տեղական ուժեր պատրաստել, և Արարատեան ընկերութիւնը, որ այդ ուժերը պատրաստել իրեն նպատակ ունէր, բուական յաջողած է վանայ մէջ: Երբմեան սրբազան, վանեցիք և Կ. Պոլսէն անոնք որ վարժապետաւոնցի շարունակութիւնը կը վախաղին, փութալու պէտք ալ ունին: Եթէ Կ. Պոլսէն ոմանք զանոջան իմաստական պատճառաբանութեամբը կուզեն որ նայ ազգը վանի վրայ ուշադրութիւն չը դարձնէ, օտարականք մեզմէ լուս հասկցած եւ թէ նոքա որք կուզեն նայ ազգին մէջ գործ տեսնել, պէտք է վանեցեաց զատարակութիւնը իրենք օտանան: Ճիւղութիւններ արդեն վան հասած են և հոն կուզեն մեծապէս գործել: Գրամ ունեն, պաշտպանութիւն ունեն, գորութիւն ունեն: Մեծ վարժարան մը բանաւաւ կաշխատին, և մեր վարժապետաւոնցի փակմամբը իրենց գործը շատ կը դիւրանայ: Արդեն ամերիկացի միսիոնարք ալ երկար ատեն է վան են և անոնք ալ կարութեան տէր մարդեր են: Ներքին է մեզ անտարրեր կենալ և թողոյ որ Հայաստանի սրտին մէջ օտարազգիները կրկին մեր ապագայ սերունդը: Ինչ բարձր կրթութիւն ալ տան, անչուշա ազգային ոգով չէ, և միթէ մենք կարող չենք ուժերնիս միացնելով այդ կրթութիւնը մենք տանը, և մեր ազգի ապագան մենք մեր ձեռքովը պատրաստենք և չէ թէ թողունք օտարներուն: Այս կէտին վրայ ուշադրութիւն ընելու ենք, որիչ նամակաւ մը թերեւ յիշցնենք թէ ինչ էր վարժապետաւոնցի կուշուը և թէ ներքին է նայ ազգին որ թող տայ այդ հաստատութեան ակերակց զրոյ օտարականք չենք բարձրացնեն: Հայաստանի բարեկարգութեանց խնդրոյն վրայ շարունակ տարաձայնութիւններ կան, բայց ոչինչ իրական «Փառ» կը նաղորդէր թէ զանաւոր բարեկարգութեանց խնդրէն վերջը պիտի գայ Հայաստանի բարեկարգութեանց հարցը:

«Մասին» կըսէ թէ քովսէր մը Հայաստան խրիւրու առաջարկը հաստատ կը մնայ զեւ: քովսէրն քրիստոնեայ ընկեր մը ստու պայմանաւ: Երբուպէն կը հաղորդեն թէ Անգլիա վերստին եւրօպական տէրութեանց ուշադրութիւնը այս հարցին վրայ պիտի հրաւիրէ: այս անգամ զխոզութեան կէտ մը կայ, սա է թէ այժմ Փոքր-Ասիայ քրիստոնեայ և իսլամ ժողովրդաց միանկի բարուքման վրայ է խօսքը: «Բայց մեր առած տեղեկութիւնները, զոր նախապէս ալ հաղորդած ենք, տակուսին սխալ ըլլալուն նշան մը չը տեսանք զժողովրդար» — Այս ձեռք բան մը պիտի ըլլայ: «Եթէ տէրութիւնք միզի նամար բան մը չընեն, մենք մեզի ընելիք ունենք, քանզիու ամիսներ են: Պատրիարքական տազնապ» — Իրաւն մը լրագրիներուն մէջ յայտնի որոշ բան մը չը տեսնուիր, բայց այս տեղի գործերուն շնորհն հակեցողները զիբաւ կը նշմարեն, որ պատրիարքը հրաժարեցնելու ջանքերը վերստին սկսած են, և այս անգամ յաջողութեան բուական վստահութիւն ունենալով: «Ազգային ժողովին մէջ պատրիարքի հակառակորդք թիւր կը ստուարանայ, և շատեր որ ի նպատակ պատրիարքի քուէ կուտան, չուզուով է ժողովուրդէն կը վանանա: Պատրիարքին բարեկամաց և հակառակորդաց զլիստարներուն ոմանց հետ այս նիւթին վրայ տեսակցեցանք, առաջինները շատ վշտացած կը տեսնենք, իսկ միւսները այնպէս կը կարծեն թէ պատրիարքի անկուրը շատ չուշանար, քանի մը շարաթուան խօսք է կըսեն: «Ո՞րք մը, զոր երկար ատեն է մոռցած էիր, սկսանք ազգային երկտիտանաց ոմանց քերտէն լուսը» — պատրիարքեան նա, թէ հակապատրիարքեան:

Հայ ժողովուրդը Ներքին սրբազանի կողմնակից է, ուստի ժողովրդի սէրը պակասեցնելու աշխատելու է, և ասոր համար պատրիարքին ունեցած թերութիւնները, գործած փոքր ինչ սխալները խնդրացոյցով ժողովուրդին սկսած են կարծեն թէ պատրիարքին հետանալը գործոց զը:

խնէ լուս պիտի ըլլայ, ուրիշները քաղաքական տեսակետներ ունին: Եթէ քաղաքական հարկ մը իսկ ըլլայ որ պատրիարքը հրաժարի, միթէ պէտք չէ որ քնանք ատկեց ալ օգուտ մը քաղել և ցոյց տալ որ պատրիարքը Գրան բուսարութեամբ կը հրաժարի: Ներքին պատրիարքը եւրօպական համբաւ մը ստացաւ, և այնպէս ճանչուած է որ իւր ազգին անձուէր անձ մէ: Այս այսպէս գիտեն մեր ժողովուրդի ստուար մեծամասնութիւնը և օտար ազգներ, արդ երբ այսպիսի անձ մը մեր ձեռքով կը կենց կը տարտանք, բնական է որ օտարականաց համարումը շատ պակտի մեզմէ, և այդ համարումը պէտք ունենք: Հոկտեմբերի 16-ին ազգային ժողովայն նիստը շատ փոթորիկայից եղաւ, խառնաշփոթութիւն մեծ էր, և թողած տպաւորութիւնը տխուր եղաւ: Պ. Պամբետան հարցում մը ուղղած էր ս. պատրիարքին, որով քաջատրութիւն կը պահանջէր այն տարրերութեանց մասին որ կը տեսնուէին պատրիարքարանէն հաղորդուած Հայաստանի վիճակագրութեան մասին: Պ. Պամբետան այս կերպով տարրերութիւնը աննպատակ կը գտնէր ազգային դատին և միանգամայն կը պահանջէր որ պատրիարքը իր վերջին երկամայ գործոց համարը տայ: Ներքինեալ կը գտնէր այս հարցման Որինալը «Մասին» ասնում: Պատրիարք սրբազանը շատ յուզուած էր, և բարկութեամբ պատասխաններ տուաւ: «Վիճակագրութեան մասին յայտարարեց թէ գաւառներու վրայ ըրած է վիճակագրութիւնը, և թէ վերջը կառավարութիւնը գաւառներու նոր բաժանուէները ըրած ըլլալով (և այս բանիս վրայ չէր կրնար երկար խօսել) այս թուց տարրերութիւնը անկէ գոչացած է: Պատրիարքը կըընար նաև ըսել թէ վիճակագրութիւն ժամանակ ուրիշ պարագայներ կային և ուրիշ յոյսեր, ու չէր կարծուիր, որ նորաւոր վիճակագրութեանց պէտք պիտի ըլլայ: Իսկ համարապետական մասին գալով, պատրիարքը այնպէս մը կարծեց, որ իրեն վրայ անվստահութիւն ըլլալուն վրայ է, որ այս հարցումը կընեն: «Ինչ ատկէ ինձ, որ ինչ կը պահանջէք, այո, ես մասնեցի ազգը,

և կերայ ազգին ստակները, ես փակցի վարժապետանոցը, ես ձայնեցի ժողովուրդը, ամեն ոճիր ես գործեցի, ես այսպէս պատրիարք եմ, եթէ կուզէք կը մնամ, եթէ չէք ուզէր կը հրաժարիմ» — ժողովրդեան մէջ յուզման ցոյցեր, բարկութեան նշաններ, պ. Պամբետան կը յայտարարէ թէ ինքն թշուտական ոգով չէ որ նորացում կընէ, բայց պատրիարքն ալ այս կերպով պէտք չէ պատասխանէ: Պամբետան կուզէ մեկ նիւ, պատրիարքը կը կանչէ կտեխ, որ եկուր նշան, եթէ վատ չես, եկուր պատասխաններս մտիկ ըրէ: Պամբետան կուզայ կը նստի փոյ մը և կերթայ, երեսփոխանք ոմանք կը սկսին կամաց կամաց իրարու զորեն ձեռքի տակէ, զպրոքի աղոց պէս ժողովքը ալեկոծեալ, վստահութիւն աղոց պէս ժողովքը ալեկոծեալ, պատրիարքը կը մեկնի, ժողովքը կը ցրուի, վստա տպաւորութիւն մը կը մնայ: Պատրիարք սրբազանին թերութիւնը այն է որ ինքզինքը չը կրնար զուղել շատ անգամ ժողովքի մը զլուս եղողը, ժողովքի մը կառավարողը իր անձին տէրը ըլլալու է, և շատ համբերութիւն ունենաւ, ու է: Պատրիարքը չը կրնար ազգային ժողովքէն անցնել, չը կրնար զանք արձամարնել, որովհետեւ իր իշխանութիւնը այդ ժողովքէն առած է, և ամենամանր պարագայներու մէջ ժողովքին կամքը, որ ազգին կամքն է, այս է, ըսելով գործ տեսած է, ուստի ոչ է, ժողովքի հետ վարուելու է: Ամեն ժողովքի մէջ բարեկամ ալ, թշուտի ալ կը գտնուի: Բայց միւս կողմէ պատրիարքն ալ ստիպական վիճակի մէջ պետք չէ նկատենք և պէտք է զգանք թէ որ բան տարրեր են կաշխատի, ամեն կողմէ խոջողանների, զեսպարանց կողմէ անտարրերութեան դէմ, զրամ չը կայ, պատրիարքարանի սքանաւոր խեղճ, և առանց մարդու, առանց զըրամի, առանց մեծ աջակցներու աւելի ինչ կարող էր ընել, հիւանդ, սկսար անձ մը:

Հայկակ